

بررسی ویژگی‌های باکتریوسین تولید شده توسط باکتری *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس* و ارزیابی فعالیت ضد میکروبی آن بر میکروارگانیسم‌های بیماری‌زا

بهرز علیزاده بهبهانی^{۱*}، محمد نوشاد^۱

^۱گروه علوم و مهندسی صنایع غذایی، دانشکده علوم دامی و صنایع غذایی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ملاتانی، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۳/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۳۰

چکیده

باکتریوسین‌ها ترکیبات پپتیدی زیست‌فعال هستند که توسط ریبوزم باکتری‌ها تولید می‌شوند و دارای اثرات مهارکنندگی و کشندگی روی برخی از میکروارگانیسم‌های دیگر هستند. امروزه صنعت باکتریوسین به‌عنوان نگهدارنده‌های طبیعی به‌طور قابل ملاحظه‌ای جایگزین نقش نگهدارنده‌های شیمیایی در ماندگاری و ایمنی مواد غذایی شده است. پیشرفت در مطالعه باکتریوسین‌ها با افزایش تقاضای مصرف‌کنندگان جهت کاربرد نگهدارنده‌های طبیعی در فرآورده‌های غذایی همراه شده است. در این پژوهش، شناسایی باکتری *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس* با استفاده از روش توالی‌یابی ژن 16S rRNA انجام شد. فعالیت ضد میکروبی سوپرناتانت خنثی شده باکتری *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس* علیه برخی از پاتوژن‌های شاخص بیماری‌زا بررسی شد. ویژگی‌های مختلف این ترکیب باکتریوسینی از قبیل ماهیت پروتئینی آن، مقاومت به حرارت، pH و همچنین، اثر دمای نگهداری بر پایداری آن بررسی شد. سوپرناتانت فاقد سلول باکتری *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس*، علیه ۶ باکتری فعالیت ضد میکروبی با هاله ممانعت از رشد ۷/۵-۱۸/۸ mm داشت. باکتریوسین تولید شده توسط *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس* به‌صورت کامل نسبت به آنزیم‌های پروتئیناز K، آلفا-کموتریپسین، پروتئاز، و تریپسین حساس بود؛ اگر چه پس از قرارگیری در معرض پپسین حدود ۴۱٪ برای *استافیلوکوکوس اورئوس* و حدود ۳۰٪ برای میکروکوکوس لوتئوس کاهش فعالیت داشت. سوپرناتانت حاوی باکتریوسین نسبت به دماهای مختلف و همچنین pH‌های ۲ تا ۱۱ مقاومت داشت. بهترین دما برای نگهداری باکتریوسین مورد مطالعه، ۸۰-°C و به مدت ۱ ماه بود. توانایی باکتریوسین تولید شده توسط *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس* در مهار پاتوژن‌های مختلف و همچنین پایداری بالا نسبت به pH و درجه حرارت می‌تواند آن را به‌عنوان نگهدارنده طبیعی معرفی کند.

واژگان کلیدی: باکتریوسین، *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس*، پروتئاز، تریپسین.

* B.alizadeh@asnrukh.ac.ir

مقدمه

باکتری‌های اسیدلاکتیک باکتری‌های گرم مثبت، غیرمتحرک، بی‌هوازی اختیاری، غیراسپورزا، کاتالاز منفی و اکسیداز منفی هستند که از کربوهیدرات به‌عنوان منبع انرژی استفاده می‌کنند و اسیدلاکتیک را به‌عنوان محصول نهایی حاصل از تخمیر کربوهیدرات تولید می‌کنند (۱). باکتری‌های اسیدلاکتیک میکروآتروفیل بوده و در حضور مقادیر کم اکسیژن رشد می‌کنند و نیازهای تغذیه‌ای پیچیده‌ای دارند (۲). جنس *لاکتوباسیلوس* به‌طور گسترده‌ای در طبیعت پراکنده شده و در ارتباط با گیاهان، سبزی‌ها، دانه‌ها، بذرها، شیرخام، گوشت، گوشت‌های تخمیری، فراورده‌های شیری و سبزی‌ها تخمیری یافت می‌شوند. تعدادی از این باکتری‌ها در دستگاه گوارش انسان، حیوانات و پرندگان حضور دارند و تعدادی در فساد غذاها حائز اهمیت‌اند (۳). *لاکتوباسیلوس هلویتیکوس* یک باکتری تولیدکننده اسید و میله‌ای شکل است که کاربرد اصلی آن در تولید پنیر سوئیسی و امنتال^۱ است اما گاهی اوقات در تهیه برخی دیگر از پنیرها از قبیل چدار^۲، پارمیسان^۳، رومانو^۴، پراوولون^۵ و موزارلا^۶ شرکت دارد (۴).

استفاده از میکروارگانیسم‌ها و یا فراورده‌های طبیعی آن‌ها جهت افزایش زمان ماندگاری مواد غذایی عملی متداول در صنایع غذایی است. برخی از جنس و گونه‌های متعلق به باکتری‌های اسیدلاکتیک، باکتریوسین‌های ضد میکروبی تولید می‌کنند. باکتریوسین‌ها، پروتئین‌ها یا پپتیدهای ضد میکروبی سنتز شده ریوزومی هستند. باکتری‌های اسیدلاکتیک چندین ویژگی مطلوب ارائه می‌دهند که آن‌ها را به یک نگهدارنده مطلوب تبدیل کرده است. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: به‌عنوان GRAS^۷ شناخته می‌شوند؛ بر روی سلول‌های یوکاریوت فعال نیستند و غیرسمی هستند؛ توسط آنزیم‌های هضم‌کننده (مثل پروتئازها) غیرفعال می‌شوند؛ تأثیر کمی بر فلور میکروبی دستگاه گوارش دارند؛ معمولاً

pH و حرارت را تحمل می‌کنند؛ دارای طیف ضد میکروبی نسبتاً گسترده‌ای در برابر بسیاری از باکتری‌های بیماری‌زا و عامل فساد هستند؛ طعم یا رنگ نامطلوب روی فراورده‌های غذایی ایجاد نمی‌کنند؛ اثر باکتری‌کشی نشان می‌دهند و مقاومت متقابل با آنتی‌بیوتیک‌ها ندارند (۵-۸). لاکتوباسیل‌ها با منشاء انسانی اثر آنتاگونیستی بر پاتوژن‌های گوارشی-روده‌ای مختلف نظیر *کلستریدیوم دیفیسیل*، *هلیکوباکتر پیلوری*، *اشرشیا کلی* و *کامپیلوباکتر ژرونی* دارند. باکتریوسین‌های تولید شده توسط این باکتری‌ها، پپتیدها یا پروتئین‌های ضد میکروبی هستند که معمولاً از رشد باکتری‌های گرم مثبت جلوگیری می‌کنند در حالی که ترکیبات اسیدلاکتیکی توسط *لاکتوباسیلوس*‌ها تولید می‌شوند و وزن مولکولی کمی دارند از رشد باکتری‌های گرم منفی جلوگیری می‌نمایند (۹). باکتریوسین‌هایی که توسط باکتری‌های *لاکتوباسیلوس* تولید می‌شوند در ۴ گروه طبقه‌بندی می‌شوند: گروه I باکتریوسینی یا همان لانتی بیوتیک‌ها^۸، دسته II باکتریوسین‌ها که وزن مولکولی بین ۵ و ۱۰ کیلودالتون داشته و مقاوم به حرارت هستند، دسته باکتریوسین‌ها که مقاومت حرارتی کم ولی وزن مولکولی بالایی دارند و گروه IV که وزن معمولاً با یک بخش لیپیدی همراه بوده و وزن مولکولی بالایی دارند (۱۰).

Savadoگو و همکاران (۲۰۰۴) فعالیت ضد میکروبی باکتری‌های اسیدلاکتیک بر علیه نژادهای استاندارد *باسیلوس سرئوس*، *اتروکوکوس فکالیس*، *اشرشیا کلی* و *استافیلوکوکوس اورئوس* مورد بررسی قرار دادند که هاله ممانعت از رشد ۸-۱۲ mm گزارش شد. استفاده از باکتری‌های پروبیوتیک به واسطه افزایش تعداد و تنوع باکتری‌های فلور روده، می‌تواند اثرات سلامتی‌بخش داشته باشند. از سویی دیگر، به دلیل ترکیبات باکتریوسینی می‌تواند عمر نگهداری محصولات غذایی را افزایش دهند. هدف از این مطالعه، بررسی پتانسیل باکتری *لاکتوباسیلوس*

^۵ Provolone^۶ Mozzarella^۷ Generally recognized as safe^۸ Lantibiotic^۱ Emmental^۲ Cheddar^۳ Parmesan^۴ Romano

۶ mm در پلیت ایجاد شد و ۱۰۰ µL از سوپرناتانت فاقد سلول به چاهک‌ها اضافه شد. پلیت‌ها به مدت ۲۴ h در دمای ۳۷ °C گرم‌خانه گذاری و سپس قطر هاله بازدارندگی بر حسب mm اطراف چاهک‌ها اندازه گیری شد (۱۳).

بررسی ویژگی‌های باکتریوسین

در این پژوهش تاثیر آنزیم‌های هیدرولیتیک، حرارت، pH، لیوفیلیزه کردن و دمای نگهداری بر پایداری باکتریوسین تولید شده توسط لاکتوباسیلوس هلویتیکوس بررسی شد. استافیلوکوکوس اورئوس و میکروکوکوس لوتئوس به عنوان پاتوژن شاخص جهت بررسی تیمارهای مختلف بر فعالیت باکتریوسین انتخاب شدند.

تاثیر آنزیم‌های هیدرولیتیک بر فعالیت باکتریوسین

برای بررسی اثر آنزیم‌های هیدرولیتیک بر فعالیت باکتریوسینی، از آنزیم‌های پروتیناز K، آلفا-کموتریپسین، پروتاز، پپسین و تریپسین، استفاده شد. تمامی آنزیم‌ها از شرکت سیگما آلدریج، آلمان خریداری شد. آنزیم‌ها تا غلظت نهایی ۱ mg/mL رقیق و سپس فیلتر شدند. هر آنزیم به صورت جداگانه به سوپرناتانت حاوی باکتریوسین اضافه و به مدت ۲ h در دمای ۳۷ °C قرار داده شد. در مرحله بعد آنزیم با ۳ min حرارت در دمای ۱۰۰ °C غیرفعال شد. pH نمونه‌ها روی ۶/۵ تنظیم و سپس فعالیت ضد میکروبی آن‌ها بررسی شد (۱۳).

پایداری باکتریوسین در دماهای مختلف

مقاومت حرارتی باکتریوسین با حرارت دادن آن در دماهای ۶۰، ۸۰ و ۱۰۰ °C (۳۰ min و ۶۰) و ۱۲۱ °C به مدت ۱۵ min و ۳۰ بررسی شد. سپس فعالیت ضد میکروبی آن با روش انتشار چاهک در آگار بررسی شد. باکتریوسین حرارت ندیده به عنوان کنترل استفاده شد (۱۴). درصد فعالیت برای هر تکرار به اساس معادله ۱، محاسبه شد.

معادله (۱)

هلویتیکوس در تولید باکتریوسین و همچنین ارزیابی ویژگی‌های مختلف این ترکیب ضدمیکروبی بر تعدادی از میکروارگانیزم‌های بیماری‌زا بود.

مواد و روش‌ها

آماده سازی سوپرناتانت فاقد سلول باکتری لاکتوباسیلوس هلویتیکوس

شناسایی باکتری لاکتوباسیلوس هلویتیکوس با استفاده از روش توالی‌یابی ژن 16S rRNA انجام شد. لاکتوباسیلوس هلویتیکوس به محیط MRS براث تلقیح شده (۱٪) و به صورت بی‌هوازی در دمای ۳۷ °C به مدت ۲۴ h گرم‌خانه گذاری شد. سپس محیط کشت در ۶۰۰۰ rpm به مدت ۱۰ min و در دمای ۴ °C سانتریفیوژ شده و سوپرناتانت برای آزمون‌های بعدی جمع‌آوری شد. جهت جلوگیری از اثر ممانعتی اسیدهای ارگانیک و پراکسید هیدروژن، pH سوپرناتانت با استفاده از هیدروکسید سدیم ۵ M روی ۶/۵ تنظیم شد و همچنین کاتالاز با غلظت ۱ mg/µg اضافه شد. سوپرناتانت فاقد سلول در مرحله بعد توسط فیلتر سرسرنگی با قطر ۰/۲۲ µm فیلتر شد (۱۲).

فعالیت ضدمیکروبی سوپرناتانت فاقد سلول جدا شده از باکتری لاکتوباسیلوس هلویتیکوس

برای تعیین فعالیت ضدمیکروبی سوپرناتانت فاقد سلول، از روش انتشار چاهک در آگار استفاده شد. باکتری‌های اشرشیا کلی، سودوموناس اثرورینوزا، استافیلوکوکوس اورئوس، میکروکوکوس لوتئوس، لیستریا اینوکوا، انتروکوکوس فکالیس و استرپتوکوکوس موتانس ابتدا در محیط نوترینت براث (مرک، آلمان) کشت داده شدند. تعداد نهایی باکتری‌ها با استفاده از استاندارد مک‌فارلند روی ۱۰۶ CFU/mL تنظیم شد. سپس ۱۰۰ µL از آن به محیط نوترینت آگار مذاب (نوترینت براث + ۰/۷٪ آگار) اضافه شد. پس از هموژن کردن، آگار نرم تلقیح شده به سرعت به پلیت‌های حاوی نوترینت آگار اضافه شد. پس از جامد شدن، پلیت حاوی آگار نرم به مدت ۱ h ساعت در دمای ۴ °C قرار داده شد. سپس، با انتهای پیت استریل چاهک‌هایی به قطر

قطر هاله بازدارندگی برای نمونه تیمار شده / قطر هاله بادرندگی برای نمونه کنترل = پایداری دمایی باکتریوسین

نتایج

فعالیت ضد میکروبی سوپرناتانت حاوی باکتریوسین

نتایج مربوط به فعالیت ضد میکروبی سوپرناتانت فاقد سلول باکتری لاکتوباسیلوس هلویتیکوس در جدول ۱، مشخص شده است. در مطالعه ما، سوپرناتانت فاقد سلول، علیه سودوموناس آئروژینوزا، استافیلوکوکوس اورئوس، میکروکوکوس لوتئوس، لیستریا اینوکوا، ائروکوکوس فکالیز و استرپتوکوکوس موتانس فعالیت ضد میکروبی با هاله ممانعت از رشد ۷/۵-۱۸/۸ mm نشان داد. برای سویه اشرشیا کلی هاله عدم رشد مشاهده نشد.

تعیین ویژگی‌های باکتریوسین تولید شده توسط لاکتوباسیلوس هلویتیکوس

اثر آنزیم‌های پرتئولیتیک بر پایداری باکتریوسین

در این مطالعه، برای اثبات ماهیت پروتئینی باکتریوسین، سوپرناتانت فاقد سلول با آنزیم‌های پرتئولیتیک تیمار شده و سپس فعالیت ضد میکروبی آن علیه استافیلوکوکوس اورئوس و میکروکوکوس لوتئوس بررسی شد (جدول ۲).

تأثیر pH بر روی پایداری باکتریوسین

pH سوپرناتانت حاوی باکتریوسین بر ۲، ۳، ۵، ۷، ۹ و ۱۱ تنظیم شد و نمونه‌ها در دمای ۴ °C به مدت ۶ h صفر، ۶، ۱۲ و ۲۴ قرار داده شدند. بعد از اتمام بازه زمانی مشخص شده، pH مجدد روی ۶/۵ تنظیم و فعالیت ضد میکروبی آن ارزیابی شد (۱۴).

تأثیر لیوفیلیزه کردن و دمای نگهداری بر پایداری باکتریوسین

۵ mL از باکتریوسین فیلتر شده لیوفیلیزه شد و به ترتیب در دمای‌های ۴ °C، -۲۰ و -۸۰ جهت فرایند انجام نگهداری شد. در نهایت فعالیت ضد میکروبی آن ارزیابی شد (۱۳).

تجزیه و تحلیل آماری

در پژوهش حاضر نمونه برداری با استفاده طرح کاملاً تصادفی در سه تکرار انجام شد. تجزیه و تحلیل واریانس (ANOVA) در سطح احتمال ۵٪ و آزمون دانکن برای تأیید وجود اختلاف بین میانگین‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ انجام شد. همچنین، برای رسم نمودارها از نرم افزار ۲۰۱۹ Excel استفاده شد.

جدول ۱. فعالیت ضد میکروبی سوپرناتانت فاقد سلول باکتری لاکتوباسیلوس هلویتیکوس

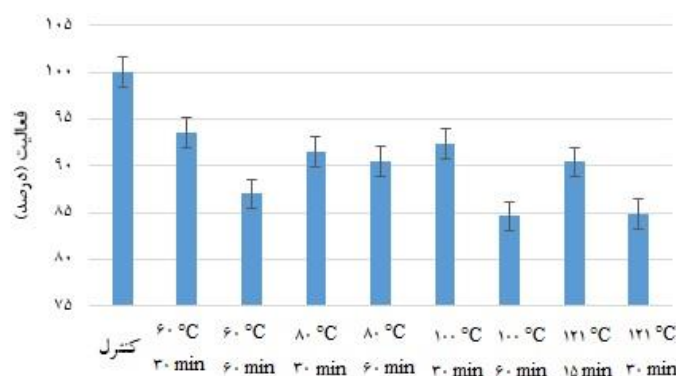
هااله ممانعت از رشد (mm)	باکتری
-	اشرشیا کلی ATCC ۲۵۹۲۲
۱۶/۲ ± ۰/۶۵ ^b	استافیلوکوکوس اورئوس ATCC ۲۵۹۲۳
۸/۵ ± ۰/۲۸ ^d	سودوموناس آئروژینوزا PTCC ۱۷۰۷
۱۸/۷ ± ۰/۵۶ ^a	میکروکوکوس لوتئوس PTCC ۱۱۱۰
۱۴/۶ ± ۰/۲۳ ^c	لیستریا اینوکوا ATCC ۳۳۰۹۰
۱۶/۱ ± ۰/۲۹ ^b	ائروکوکوس فکالیز ATCC ۲۹۲۱۲
۱۴/۷ ± ۰/۴۲ ^c	استرپتوکوکوس موتانس ATCC ۳۵۶۸۸

• حروف غیر مشابه در یک ستون نشان دهنده تفاوت در سطح معنی داری ۵٪ (آنالیز واریانس یک طرفه، آزمون دانکن) است. • (-) هاله عدم رشد مشاهده نشد.

جدول ۲. اثر آنزیم‌های هیدرولیتیک (با غلظت نهایی ۱ mg/mL) بر فعالیت باکتریوسین موجود در سوپرناتانت سلولی باکتری لاکتوباسیلوس هلویتیکوس

تیمارها	استافیلوکوکوس اورئوس ATCC ۲۵۹۲۳	میکروکوکوس لوتئوس PTCC ۱۱۱۰
سوپرناتانت فاقد سلول (کنترل)	۱۵/۸ ± ۰/۶۲	۱۶/۹ ± ۰/۵۳
تریپسین	-	-
پپسین	۹/۲ ± ۰/۳۶	۱۱/۷ ± ۰/۴۵
آلفا-کموتریپسین	-	-
پروتاز	-	-
پروتئیناز K	-	-

(-) فعالیت ضدمیکروبی مشاهده نشد.

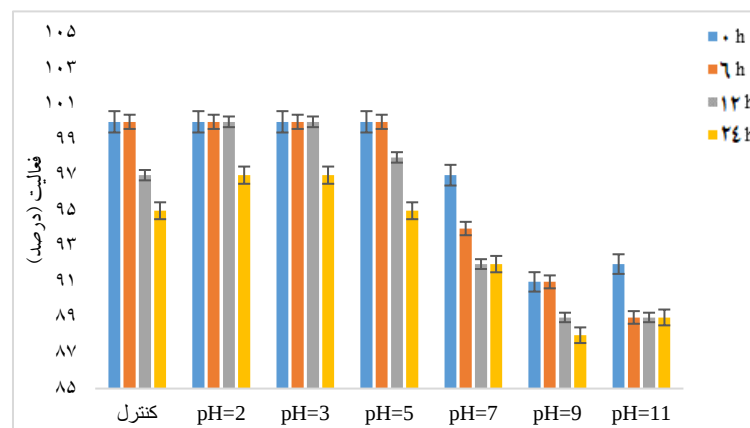

شکل ۱. تاثیر تیمارهای دمایی مختلف بر پایداری باکتریوسین تولید شده توسط باکتری لاکتوباسیلوس هلویتیکوس (سوپرناتانت حرارت داده نشده به عنوان نمونه کنترل استفاده شد؛ ۶/۵-۱۵/۱٪ از فعالیت باکتریوسین بعد از قرارگیری در دماهای مختلف و در مقایسه با نمونه کنترل کاسته شد).

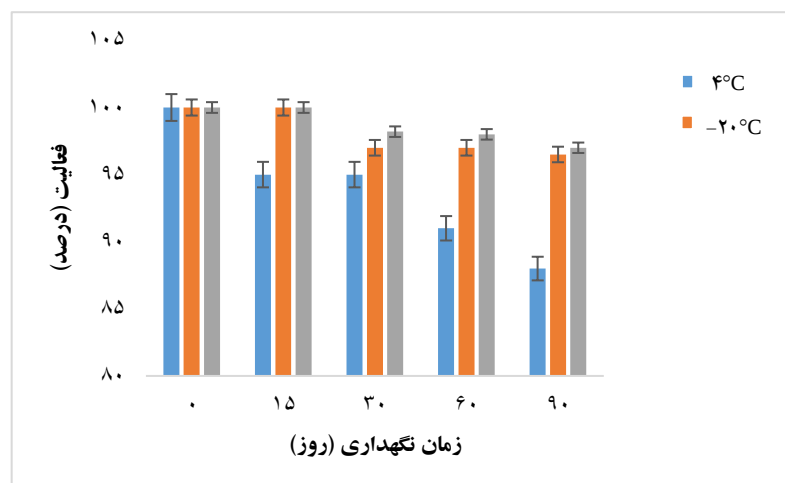
باکتریوسین تولید شده توسط سویه مورد نظر به مدت ۳۰ و ۶۰ min در معرض دماهای ۶۰، ۸۰ و ۱۰۰ °C و همچنین به مدت ۱۵ و ۳۰ min در دمای ۱۲۱ °C قرار گرفت. سپس، فعالیت ضدمیکروبی آن علیه باکتری استافیلوکوکوس اورئوس با استفاده از روش انتشار چاهک در آگار بررسی شد (شکل ۱). نتایج نشان دهنده مقاومت حرارتی بالای این ترکیب پروتئینی بود به طوری که دمای ۱۲۱ °C را بعد از ۳۰ دقیقه تحمل کرد. اگر چه ۶/۵-۱۵/۱٪ از فعالیت آن پس از قرارگیری در دماهای مختلف و در مقایسه با نمونه کنترل کاسته شد.

فعالیت ضدمیکروبی باکتریوسین، پس از قرارگیری در معرض پپسین حدود ۴۱٪ برای استافیلوکوکوس اورئوس و حدود ۳۰٪ برای میکروکوکوس لوتئوس کاهش داشت. همچنین، باکتریوسین تولید شده توسط لاکتوباسیلوس هلویتیکوس به صورت کامل نسبت به آنزیم‌های پروتئیناز K، آلفا-کموتریپسین، پروتاز و تریپسین حساس بود.

بررسی اثر تیمار دمایی و pH بر پایداری باکتریوسین

شکل ۲. پایداری باکتریوسین تولید شده توسط باکتری *لاکتوباسیلوس هلوتیکوس* در pH های مختلف (نمونه تیمار نشده به عنوان کنترل استفاده شد؛ میزان فعالیت ضد میکروبی سوپرناتانت تیمار شده در شرایط pH های اسیدی ۳ تا ۵ و در شرایط pH های قلیایی ۳ تا ۱۲٪ کاهش یافت)

شکل ۳. بررسی اثر ضد میکروبی سوپرناتانت لیوفیلیزه شده باکتری *لاکتوباسیلوس هلوتیکوس* طی ۳ ماه نگهداری در دماهای ۴°C، -۲۰°C و -۸۰°C (میزان کاهش فعالیت سوپرناتانت لیوفیلیزه شده طی ۳ ماه نگهداری در دماهای ۴°C، -۲۰°C و -۸۰°C به ترتیب ۵ تا ۱۲٪، ۳ تا ۳/۵٪ و ۱/۸ تا ۳٪ بود).

قرارگیری در معرض pH اسیدی، میزان فعالیت ضد میکروبی سوپرناتانت تیمار شده ۳ تا ۵ درصد و پس از قرارگیری در معرض pH های قلیایی ۳ تا ۱۲٪ از اثر ضد میکروبی و فعالیت آن ها کاهش یافت.

زمان نگهداری بهینه برای نمونه های لیوفیلیزه شده باکتریوسین

نتایج مربوط به پایداری سوپرناتانت باکتری *لاکتوباسیلوس هلوتیکوس* نسبت به pH های ۲ تا ۱۱ و طی ۲۴ h در شکل ۲، نشان داده شده است. نمونه های مختلف پس از قرارگیری در معرض pH های ۲ تا ۱۱ فعالیت ضد میکروبی علیه باکتری *استافیلوکوکوس اورئوس* داشتند. اگر چه در شرایط اسیدی پایداری باکتریوسین، بیشتر از شرایط بازی بود. پس از

استافیلوکوکوس اورئوس، لیستریا اینوکوا، اشرشیا کلی و سالمونلا تایفی موریوم هستند (۱۷). مقایسه نتایج این پژوهشگران با مطالعه ما نشان داد که قطر هاله عدم رشد مشاهده شده در مطالعه حاضر بزرگتر از پژوهش Heredia-Castro و همکاران (۲۰۱۵)، بود. علت این امر را می‌توان به تفاوت روش ارزیابی فعالیت ضدمیکروبی (انتشار در دیسک و چاهک آگار) مرتبط دانست. در روش چاهک آگار ماده ضدمیکروب به طور مستقیم با میکروارگانیزم‌های بیماری‌زا در ارتباط است در حالی که در روش انتشار در دیسک لازم است ماده ضدمیکروب از دیسک کاغذی (به طور غیرمستقیم) به سطح محیط کشت نفوذ کند. طی مطالعات Simova و همکاران (۲۰۰۹)، سوپرناتانت لاکتوباسیلوس رامنوسوس در برابر باکتری‌های لیستریا اینوکوا، استافیلوکوکوس اورئوس و اشرشیا کلی فعالیت ضد میکروبی از خود نشان داد. در حالی که، لاکتوباسیلوس بولگاریکوس در برابر استافیلوکوکوس اورئوس، اشرشیا کلی و سالمونلا تایفی موریوم فعالیت ضد میکروبی داشت (۱۸). مقایسه نتایج این پژوهشگران با یافته‌های مطالعه ما تا حدودی مطابقت داشت. در پژوهش حاضر فعالیت ضدمیکروبی بر باکتری گرم منفی اشرشیا کلی مشاهده نشد. تاکنون باکتری‌های اسید لاکتیک ترکیبات ضدمیکروبی متنوعی ستر می‌کنند و بسیاری از این ترکیبات پروتئینی هستند؛ در حالی که باقی این ترکیبات ضدمیکروبی مانند اسید لاکتیک، دی‌استیل و پراکسید هیدروژن غیر پروتئینی می‌باشند. در پژوهش حاضر، باکتریوسین مورد مطالعه نسبت به تمامی آنزیم‌های پروتئولیتیک به جز پپسین حساسیت ۱۰۰ درصدی داشت به گونه‌ای که بعد از تیمار با آنزیم‌های پروتئیناز K، آلفا-کموتریپسین، پروتاز و تریپسین هیچ فعالیت ضد میکروبی از خود بروز نداد. نتایج به دست آمده از مطالعه حاضر با پژوهش Isleroglu و همکاران (۲۰۱۱)، که نشان دادند انتروسین KP جدا شده از اتروکوکوس فکالیز KP بعد از تیمار با پپسین پایدار و فعال است مطابقت داشت (۱۹). Ghanbari و همکاران (۲۰۱۳)، نشان دادند ترکیبات ضدمیکروبی موجود در سوپرناتانت سلولی باکتری

جهت استفاده‌های کاربردی، ترکیب ضدمیکروبی باید بتواند به صورت تغلیظ شده در زمان‌های طولانی نگهداری شود. در حالی که فعالیت و پایداری آن کاهش نیابد. به این منظور، باکتریوسین تولید شده توسط باکتری لاکتوباسیلوس برویس لیوفلیزه شده و به مدت ۹۰ روز در دماهای ۴، ۲۰، ۸۰- نگهداری شد. در روزهای صفر، ۱۵، ۳۰، ۶۰ و ۹۰ نمونه برداری انجام و فعالیت ضدمیکروبی آن‌ها مطالعه شد. با نگهداری سوپرناتانت لیوفلیزه شده این باکتری در دمای ۴°C، فعالیت آن طی ۳ ماه نگهداری ۵ تا ۱۲٪ کاهش داشت. زمانی که سوپرناتانت لیوفلیزه شده این باکتری در دمای ۴°C نگهداری شد فعالیت آن طی ۳ ماه نگهداری ۵ تا ۱۲٪ کاهش داشت. طی ۳ ماه نگهداری سوپرناتانت لیوفلیزه شده در دمای ۲۰°C، فعالیت آن ۳ تا ۳/۵٪ کاهش نشان داد و این مقدار برای پودر لیوفلیزه نگهداری شده در دمای ۸۰-، ۱/۸ تا ۳٪ بود (شکل ۳).

بحث

لاکتوباسیلوس هلویتیکوس در خانواده باکتری‌های اسید لاکتیک طبقه‌بندی می‌شود. این باکتری به صورت گسترده‌ای در محصولات لبنی تخمیری و مخصوصاً پنیر یافت می‌شود و مسئول ایجاد عطر و طعم در محصولات لبنی می‌باشد. باکتری‌های اسید لاکتیک می‌توانند ترکیبات محدودکننده رشد از قبیل باکتریوسین، پراکسید هیدروژن و اسیدهای آلی در محیط کشت تولید کنند (۱۵). نتایج نشان داد که فعالیت ضدمیکروبی باکتریوسین لاکتوباسیلوس هلویتیکوس بر سویه‌های گرم مثبت بیشتر از سویه‌های گرم منفی بود. امروزه مشخص شده است که اثر ممانعتی باکتریوسین‌ها بیشتر روی باکتری‌های گرم مثبت است در حالی که لایه لیپولی ساکاریدی غشای باکتری‌های گرم منفی به عنوان یک خنثی کننده جهت ورود باکتریوسین‌ها به درون سلول عمل می‌کند (۱۶). Heredia-Castro و همکاران (۲۰۱۵)، فعالیت ضدمیکروبی ترکیبات باکتریوسینی تولید شده توسط لاکتوباسیلوس‌های جدا شده از نوعی پنیر محلی مکزیکی را با روش انتشار در دیسک بررسی و بیان کردند این ترکیبات دارای فعالیت ضدمیکروبی علیه

های لاکتوباسیلوس جدا شده از ماهی خاویار پس از تیمار آنزیمی هیچ فعالیت ضد میکروبی از خود بروز نمی دهد که نشان دهنده ماهیت پروتئینی این ترکیبات است (۲۰). از آنجا که ترکیبات باکتریوسینی دارای ماهیت پروتئینی هستند لذا تیمار آن با آنزیم های پروتئولیتیک باعث غیر فعال شدن آن ها می شود. Gupta و همکاران (۲۰۱۶)، نشان دادند باکتریوسین موجود در سوپرناتانت سلولی *انتروکوکوس هیرا* LD3 فعالیت ضد میکروبی خود را بعد از تیمار با آنزیم های پروتئولیتیک از دست داد (۲۱). نتایج به دست آمده از پژوهش های ذکر شده با یافته های مطالعه ما همخوانی داشت.

در این مطالعه مقاومت باکتریوسین تولید شده توسط باکتری لاکتوباسیلوس *هلویتیکوس* نسبت به دما و pH های مختلف بررسی شد. نتایج نشان داد بعد از تیمار حرارتی و همچنین قرارگیری آن در شرایط مختلف اسیدی، خنثی و بازی، باکتریوسین همچنان فعالیت ضد میکروبی علیه *استافیلوکوکوس اورئوس* دارد؛ اگر چه درصدهای متفاوتی از کاهش در میزان فعالیت در تیمارهای مختلف مشاهده شد. نتایج مشابهی در مطالعه سایر محققین به دست آمده است. Adesina و Enerijiofi (۲۰۱۶)، اثر دما و pH را بر باکتریوسین تولید شده توسط سه سویه *پدیوکوکوس پنتوزاسئوس* IO1، *تتراژنوکوکوس هالوفیلوس* PO9 و لاکتوباسیلوس *سلویوسوس* BE1 که از منابع تخمیری متفاوتی جداسازی شده بودند، مورد بررسی قرار دادند. نتایج این محققین نشان داد باکتریوسین اولیه تولیدی توسط سویه های اسید لاکتیک نسبت به حرارت مقاومت بالایی داشته به طوری که پس از ۱۵ min قرارگیری در دمای ۱۲۱ °C همچنان فعالیت ضد میکروبی علیه *استافیلوکوکوس اورئوس* داشت. همچنین در pH های ۲-۹ (با درصد فعالیت بالاتر در شرایط اسیدی) توانست اثر ضد میکروبی خود را بروز دهد (۲۲). در مطالعه ما نیز فعالیت ضد میکروبی بر باکتری گرم مثبت *استافیلوکوکوس اورئوس* مشاهده شد. Saad و همکاران (۲۰۱۵)، اثر حرارت و pH را بر باکتریوسین تولید شده توسط باکتری لاکتوباسیلوس *اسیدوفیلوس* بررسی کردند. نتایج پژوهش آن ها نشان داد فعالیت ضد میکروبی بعد

از ۳۰ min حرارت در دمای ۱۰۰ °C مشاهده شد و پس از آن کاهش داشت. همچنین فعالیت ضد میکروبی آن در pH=۸-۲ وجود داشت (۲۳). Zhang و همکاران (۲۰۱۸)، فعالیت باکتریوسین تولید شده توسط باکتری لاکتوباسیلوس *پلانتروم* J23 جدا شده از نوعی شیر تخمیری تولید شده در کشور چین را در شرایط دمایی و pH های مختلف مورد بررسی قرار دادند. این محققین نشان دادند باکتریوسین Lac-B23 مقاومت حرارتی بالایی داشته و بعد از ۳۰ min حرارت در ۱۰۰ °C توانست اثر ضد میکروبی خود را حفظ کند. همچنین این باکتریوسین دارای پایداری قابل قبولی در در pH های ۲ تا ۱۲ بود اگر چه پس از قرارگیری در معرض تریسین، پروتئیناز K و پروتئیناز E پایداری خود را از دست داد (۲۴). با توجه به ماهیت پروتئینی باکتریوسین از دست رفتن پایداری در برابر آنزیم ها قابل توجیه است. یافته های این پژوهشگران با مطالعه ما همخوانی داشت. Banerjee و همکاران (۲۰۱۳)، به بررسی ویژگی های باکتریوسین تولید شده توسط باکتری لاکتوباسیلوس *برویس* جدا شده از آب های شیرین پرداختند. فعالیت ضد میکروبی سوپرناتانت جدا شده از این باکتری بعد از ۶۰ min حرارت در دمای ۱۲۱ °C پایداری بود و بعد از آن کاهش یافت. همچنین این باکتریوسین در محدوده pH ۲ تا ۸ نیز پایداری بوده و فعالیت ضد میکروبی از خود نشان داد (۲۵). یافته های این پژوهشگران با نتایج ما مطابقت داشت. Sivakumar و همکاران (۲۰۱۰)، به بررسی ویژگی های باکتریوسین تولید شده توسط باکتری های *پدیوکوکوس اسیدی لاکتوسی* و لاکتوباسیلوس *اسیدوفیلوس* پرداختند. نتایج این محققین نشان داد باکتریوسین مورد آزمایش، پس از ۲۴ ساعت قرارگیری در pH های ۳ تا ۹ و همچنین دمای ۱۰۰ °C پایداری است. این باکتریوسین توانست در دمای ۲۰- °C به مدت ۴۵ روز، دمای ۴ °C را به مدت ۲۰ روز و دمای ۳۷ °C را به مدت ۵ روز نگهداری شود (۲۶). Sidek و همکاران (۲۰۱۸)، ویژگی های مختلف باکتریوسین تولید شده توسط باکتری *پدیوکوکوس اسیدی لاکتوسی* را در شرایط مختلف مورد بررسی قرار دادند. این محققین نشان دادند باکتریوسین تولید

5-Fox PF, Guinee TP, Cogan TM, McSweeney PL. Fundamentals of cheese science. New York: Springer; 2017.

6-Laiche AT, Khelef C, Daoudi H. Study of the Antimicrobial Activity of Bacteriocins Produced by Lactic Bacteria Isolated from Camel Milk in Southern Algeria. J Pure Appl Microbiol. 2019;13(2):1285-92.

7-Rolhion N, Chassaing B, Nahori MA, de Bodt J, Moura A, Lecuit M, Dussurget O, Bérard M, Marzorati M, Fehlner-Peach H, Littman DR. A *Listeria monocytogenes* Bacteriocin Can Target the Commensal *Prevotella copri* and Modulate Intestinal Infection. Cell host & microbe. 2019; 13;26(5):691-701.

8-Dorđević V, Balanč B, Belščak-Cvitanović A, Lević S, Trifković K, Kalušević A, Kostić I, Komes D, Bugarski B, Nedović V. Trends in encapsulation technologies for delivery of food bioactive compounds. Food Engineering Reviews. 2015; 1;7(4):452-90.

9-Strus M, Pakosz K, Gosciniak H, Przondo Mordarska A. Antagonistic activity tract pathogens (*Helicobacter pylori*, *Campylobacter coli*, *Campylobacter jejuni*, *Clostridium difficile*). Med Diew Microbiol. 2001;53(2):133-42.

10-Sankar NR, Priyanka VD, Reddy PS, Rajanikanth P, Kumar VK, Indira M. Purification and characterization of bacteriocin produced by *Lactobacillus plantarum* isolated from cow milk. Int J Microbiol Res. 2012;3(2):133-7.

11-Savadogo A, Ouattara CA, Bassole IH, Traore AS. Antimicrobial activities of lactic acid bacteria strains isolated from Burkina Faso fermented milk. Pakistan Journal of nutrition. 2004;3(3):174-9.

12-Cherif A, Ouzari H, Daffonchio D, Cherif H, Ben Slama K, Hassen A, Jaoua S, Boudabous A. Thuringin 7: a novel bacteriocin produced by *Bacillus thuringiensis* BMG1. 7, a new strain isolated from soil. Letters in Applied Microbiology. 2001; 11;32(4):243-7.

13-Cherif A, Chehimi S, Limem F, Hansen BM, Hendriksen NB, Daffonchio D, Boudabous A. Detection and characterization of the novel bacteriocin entomocin 9, and safety evaluation of its producer, *Bacillus thuringiensis* ssp. entomocidus HD9. Journal of Applied Microbiology. 2003;95(5):990-1000.

14-Khalid F, Siddiqi R, Mojjani N. Detection and characterization of a heat stable bacteriocin (Lactocin LC-09) produced by a clinical isolate of *Lactobacilli*. Medical Journal of Islamic Academy of Sciences. 1999;12(3):67-71.

15-Fusco V, Quero GM, Cho GS, Kabisch J, Meske D, Neve H, Bockelmann W, Franz CM. The genus *Weissella*: taxonomy, ecology and biotechnological potential. Frontiers in microbiology. 2015; 17;6:155.

شده طی حرارت دادن در دمای °C ۱۰۰ پایدار است اگر چه دمای °C ۱۲۱ توانست آن را نابود کند. این باکتریوسین در pHهای مختلف از ۲ تا ۷ پایدار بود. همچنین طی ۱ ماه نگهداری در دمای °C ۲۰- و °C ۸۰- فعالیت خود را حفظ کرد. اگر چه پایداری و فعالیت آن بعد از ۳ تا ۶ ماه نگهداری در دمای °C ۴۰، °C ۲۰- و °C ۸۰- تا ۸۰ درصد کاهش داشت (۲۷).

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد ترکیب ضدمیکروبی تولید شده توسط لاکتوباسیلوس هلویتیکوس که در سوپرناتانت خنثی شده این باکتری وجود داشت ماهیت پروتئینی دارد و دارای مقاومت حرارتی بالایی است. همچنین این ترکیب می‌تواند در pHهای مختلف مخصوصاً در شرایط اسیدی زنده مانده و بهترین شرایط نگهداری برای آن، دمای °C ۸۰- به مدت ۱ ماه می‌باشد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از معاونت پژوهشی و فناوری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان به دلیل حمایت‌های مادی و معنوی صمیمانه تشکر و قدردانی نمایند.

منابع

- 1-Singhal N, Singh NS, Mohanty S, Singh P, Virdi JS. Evaluation of probiotic characteristics of lactic acid bacteria isolated from two commercial preparations available in Indian market. Indian journal of microbiology. 2019; 5;59(1):112-5.
- 2-Wang Y, He L, Xing Y, Zhou W, Pian R, Yang F, Chen X, Zhang Q. Bacterial diversity and fermentation quality of *Moringa oleifera* leaves silage prepared with lactic acid bacteria inoculants and stored at different temperatures. Bioresource technology. 2019;1;284:349-58.
- 3-Soares MB, Martinez RC, Pereira EP, Balthazar CF, Cruz AG, Ranadheera CS, Sant'Ana AS. The resistance of *Bacillus*, *Bifidobacterium*, and *Lactobacillus* strains with claimed probiotic properties in different food matrices exposed to simulated gastrointestinal tract conditions. Food Research International. 2019; 1;125:108542.
- 4-Ren H, Zentek J, Vahjen W. Optimization of Production Parameters for Probiotic *Lactobacillus* Strains as Feed Additive. Molecules. 2019;24(18):3286.

- pentosaceus IO1, Tetragenococcus halophilus PO9 and Lactobacillus cellobiosus BE1. SAU Science-Tech Journal. 2016, 18;1(1).
- 23-Saad MA, Abdelsamei HM, Ibrahim E, Abdou AM, El Sohaimey SA. Effect of pH, heat treatments and proteinase K enzyme on the activity of Lactobacillus acidophilus bacteriocin. Benha Veterinary Medical Journal. 2015, 1;28(1):210-5.
- 24-Zhang J, Yang Y, Yang H, Bu Y, Yi H, Zhang L, Han X, Ai L. Purification and Partial Characterization of Bacteriocin Lac-B23, a Novel Bacteriocin Production by Lactobacillus plantarum J23, Isolated from Chinese Traditional Fermented Milk. Frontiers in microbiology. 2018, 1;9:2165.
- 25-Banerjee SP, Dora KC, Chowdhury S. Detection, partial purification and characterization of bacteriocin produced by Lactobacillus brevis FPTLB3 isolated from freshwater fish. Journal of food science and technology. 2013, 1;50(1):17-25.
- 26-Sivakumar N, Saif AB. Partial characterization of bacteriocins produced by Lactobacillus acidophilus and Pediococcus acidilactici. Brazilian Archives of Biology and Technology. 2010;53(5):1177-84.
- 27-Sidek M, Lyana N, Halim M, Tan JS, Abbasiliasi S, Mustafa S, Ariff AB. Stability of bacteriocin-like inhibitory substance (BLIS) produced by Pediococcus acidilactici kp10 at different extreme conditions. BioMed research international. 2018;2018.
- 16-Gyawali R, Ibrahim SA. Natural products as antimicrobial agents. Food control. 2014 Dec 1;46:412-29.
- 17-Heredia-Castro PY, Méndez-Romero JI, Hernández-Mendoza A, Acedo-Félix E, González-Córdova AF, Vallejo-Cordoba B. Antimicrobial activity and partial characterization of bacteriocin-like inhibitory substances produced by Lactobacillus spp. isolated from artisanal Mexican cheese. Journal of dairy science. 2015, 1;98(12):8285-93.
- 18-Simova ED, Beshkova DB, Dimitrov ZP. Characterization and antimicrobial spectrum of bacteriocins produced by lactic acid bacteria isolated from traditional Bulgarian dairy products. Journal of Applied Microbiology. 2009, ;106(2):692-701.
- 19-Isleroglu H, Yildirim Z, Tokatli M, Oncul N, Yildirim M. Partial characterisation of enterocin KP produced by Enterococcus faecalis KP, a cheese isolate. International journal of dairy technology. 2012;65(1):90-7.
- 20-Ghanbari M, Jami M, Kneifel W, Domig KJ. Antimicrobial activity and partial characterization of bacteriocins produced by lactobacilli isolated from Sturgeon fish. Food Control. 2013, 1;32(2):379-85.
- 21-Gupta A, Tiwari SK, Netrebov V, Chikindas ML. Biochemical properties and mechanism of action of enterocin LD3 purified from Enterococcus hirae LD3. Probiotics and antimicrobial proteins. 2016, 1;8(3):161-9.
- 22-Adesina IA, Enerijiofi KE. Effect of pH and heat treatment on bacteriocin activity of Pediococcus

Investigation of bacteriocin properties produced by *Lactobacillus helveticus* and evaluation of its antimicrobial activity on pathogenic microorganisms

Behrooz Alizadeh Behbahani^{1*}, Mohammad Noshad¹

¹Department of Food Science and Technology, Faculty of Animal Science and Food Technology,
Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, Mollasani, Iran

Abstract

Bacteriocins are generally defined as peptides or proteins ribosomal synthesized by bacteria that inhibit or kill other microorganisms. Nowadays, bacteriocin industry as natural preservatives have substantially grown replacing the role of chemical preservatives in enhancing shelf-life and safety of food. The progress in bacteriocin study has been supported by the emerging of consumer demand on the applications of natural food preservatives. In this study, *Lactobacillus helveticus* were identified using the 16S rRNA gene sequencing method. The antimicrobial activity of the neutralized supernatant of *Lactobacillus helveticus* against some pathogenic microorganisms was investigated. Then, the different properties of this bacteriocin compound, such as its protein nature, heat and pH resistance, as well as the storage temperature on its stability, were examined. In this study, the supernatant of *L. helveticus*, showed antimicrobial activity against 7 pathogenic bacteria with 8.5-18.7 mm diameter in inhibition zone. The bacteriocin produced by *L. helveticus* was completely sensitive to proteinase K, α -chymotrypsin, protease, and trypsin; however, after exposure to pepsin, the activity was reduced by about 41% for *Staphylococcus aureus* and about 30% for *Micrococcus luteus*. Supernatants containing bacteriocin were resistant to different temperatures as well as pHs 2 to 11. Also, the best temperature for storing the studied bacteriocin was -80 °C for 1 month. The ability of bacteriocin produced by *L. helveticus* to inhibit growth of various pathogens as well as high stability to pH and temperature can be introduced it as a natural preservative.

Keywords: Bacteriocin, *Lactobacillus helveticus*, Protease, Trypsin.

* B.alizadeh@asnrukh.ac.ir